

BJORN RZOSKA

«Zij komen allen aan de beurt, de zwarten. Het kamp van Lokeren»

Leuven, Uitg. Davidsfonds, 135 p.

Dat de repressie in België na de Tweede Wereldoorlog geen succesrijke operatie is geweest, wordt thans vrij algemeen erkend. Onschuldigen werden opgesloten en vervolgd. Licht-schuldigen werden vaak al te zwaar gestraft, terwijl zwaar-schuldigen soms vrijuit gingen of maar zeer licht bestraft werden, denken we maar aan heel wat economische collaborateurs.

Tot voor kort werd de geschiedschrijving van die repressie in zeer geruime mate overgelaten aan gewezen slachtoffers en hun sympathisanten. De eerste uitgave van de *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* (1973-75) was daar in zekere zin een weerspiegeling van.

In de tweede editie (1998) werd dat beeld enigszins gecorrigeerd. Er blijven echter nog vele witte en vage vlekken over in die geschiedschrijving. In vele gevallen is er nog grondige detailstudie nodig. Een van die nog te onderzoeken terreinen is dat van de interneringen in 1944. Wilfried Pauwels heeft heel wat nuttig materiaal daartoe aangebracht ¹¹, maar heeft te weinig archiefmateriaal over de kampen gebruikt en bleef nog al

te zeer in allerlei Vlaams-nationalistische visies vastgeankerd. Naast een ganse reeks getuigenissen van oud-geïnterneerden, werden slechts enkele, meestal tamelijk oppervlakkige, studies over dat onderwerp gepubliceerd ¹².

Dé grote verdienste van Björn Rzoska is wel dat hij, naast getuigenissen van oud-geïnterneerden én ook van hun bewakers, een reeks nieuwe, administratieve, bronnen heeft aangesneden. Hij vond in het Rijksarchief te Beveren de opsluitingsdossiers van de geïnterneerden in Lokeren én de personeelsdossiers van de bewakers aldaar. In het Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij in Brussel kon hij de dossiers inzien van de Staatsveiligheid over de situatie in Lokeren (veel ruimer dan de door Pauwels gepubliceerde rapporten van Prof. Ganshof). Daarnaast gebruikte hij ook de niet onbelangrijke dossiers en verslagen in het Stadsarchief van Lokeren.

Het Hechteniskamp van Lokeren was ontegensprekelijk een der meest geciteerde, maar daarom nog niet goed gekende, interneringscentra in Vlaanderen. Het was zeker een van de grootste en het feit dat aalmoezenier en kunstfotograaf Pater Longinus De Munter vele tientallen foto's over het kamp gemaakt heeft, die in vele

¹¹ WILFRIED PAUWELS, *De verdachten van september 1944*, Antwerpen, Uitg. De Nederlanden, 1990.

¹² JOOST BALLEGEER, *Repressie en internering in Kortrijk (1944-1947)*, Kortrijk, Volksunie Kortrijk, 1995; WILFRIED RAMAEKERS, *Het dagelijks leven in het interneringscentrum Beverlo (1945-1950)*, Leuven, KUL, 1987 (lic.).

publicaties werden verspreid, heeft tot die bekendheid wel bijgedragen¹³.

Rzoska trachtte vooreerst, voor zover de teruggevonden bronnen dit toelieten, de ontstaansgeschiedenis van het kamp te schetsen. Het ontstond als Duits *Durchgangslager* voor eventuele Britse krijgsgevangenen. Nadien (1942-44) werd het een hechteniskamp afhankelijk van het Belgisch Ministerie van Justitie. In september 1944 werd het gebruikt als interneringscentrum voor incivieken en zou het bekend en zelfs berucht worden.

Rzoska slaagde erin de gehele kampbevolking juridisch en maatschappelijk te traceren. Meestal beperken de studies over de repressie zich tot de veroordeelden of hoogstens ook tot diegenen die op de 'lijsten van de auditeur' geplaatst werden. Aan de hand van de opsluitingsdossiers werden alle geïnterneerden teruggevonden. De auteur kwam tot de conclusie dat 60 % van die geïnterneerden nooit veroordeeld werden en dat zeer velen onder hen nooit onder aanhoudingsmandaat werden geplaatst. Die 60 % waren dus meestal onschuldigen of dan toch zeer licht-schuldigen. Waarom ze dan werden opgesloten is meestal moeilijk te achterhalen. De dossiers zijn vaak te vaag en beschuldigingen als 'verklikking' bleken achteraf meestal niet te staven of zelfs volledig verzonnen te zijn.

Een andere merkwaardige constatacie van Rzoska betreft de bewakers. In tegenstelling met wat men (ook nu nog) mag

beweren, behoorde de meerderheid van die bewakers (ten minste in Lokeren) niet tot het georganiseerde verzet. De job zal waarschijnlijk niet zo aantrekkelijk geweest zijn. Vooral vele werklozen zagen er een tijdelijke oplossing in voor hun problemen, met eventuele mogelijkheden tot lucratieve bijverdiensten (smokkelen van brieven en pakjes!). Er zat natuurlijk bij die bewakers heel wat kaf, sommigen werden disciplinair gestraft of zelfs afgedankt. Ook in Lokeren hebben sommigen van die bewakers, in mindere mate dan in de overige kampen, zich misdragen t.o.v. de gevangenen, vooral omdat er daar al een administratieve en juridische structuur aanwezig was. De getuigenissen van de oud-geïnterneerden moet men waarschijnlijk met een korreltje zout nemen. Voor hen waren bewakers en 'weerstanders' dé tegenstanders en werden allen over de zelfde kam geschoren, zoals dat aan de andere zijde ook gebeurde met dé 'zwarten', die zeker ook niet allemaal zgn. 'Vlaamse idealisten' waren.

De auteur probeert ook de geïnterneerden maatschappelijk en geografisch te situeren en maakt een duidelijk onderscheid tussen de geïnterneerden van de eerste maanden en die van de latere periode. Tevens schetst hij het leven in het kamp aan de hand van enkele nieuwe bronnen en herleidt hij de zgn. 'opstand' in het kamp van 19 augustus 1945 tot zijn ware proporties. Rzoska is er in geslaagd om, wetenschappelijk sterk ondersteund, een objectief beeld op te roepen van een schakel uit de geschiedenis van de repressie, waarmede rekening zal

¹³ Pater Longinus DE MUNTER (1899-1991) schatte het aantal 'passanten' in Lokeren op 22.000. De lokerse stadssecretaris gewaagde zelfs van 25.000. Rzoska houdt het eerder bij 15 à 18.000.

moeten gehouden worden wanneer uiteindelijk dé geschiedenis ervan zal geschreven worden, zo dat ooit mogelijk zal zijn.

Werner Vandenabeele

---

¹⁴ JORGE SEMPRUN, *Wat 'n mooie zondag!*, Breda, 1997 (vertaald door Babet Mossel en verschenen in de reeks Geuzenpocket, 98).

¹⁵ GIE VAN DEN BERGHE m.m.v. JEAN-LOUIS KUPPER, *Au camp de Flossenbürg (1945). Témoignage de Léon Calembert*, Brussel, VUB Press, 1996, 92 p.